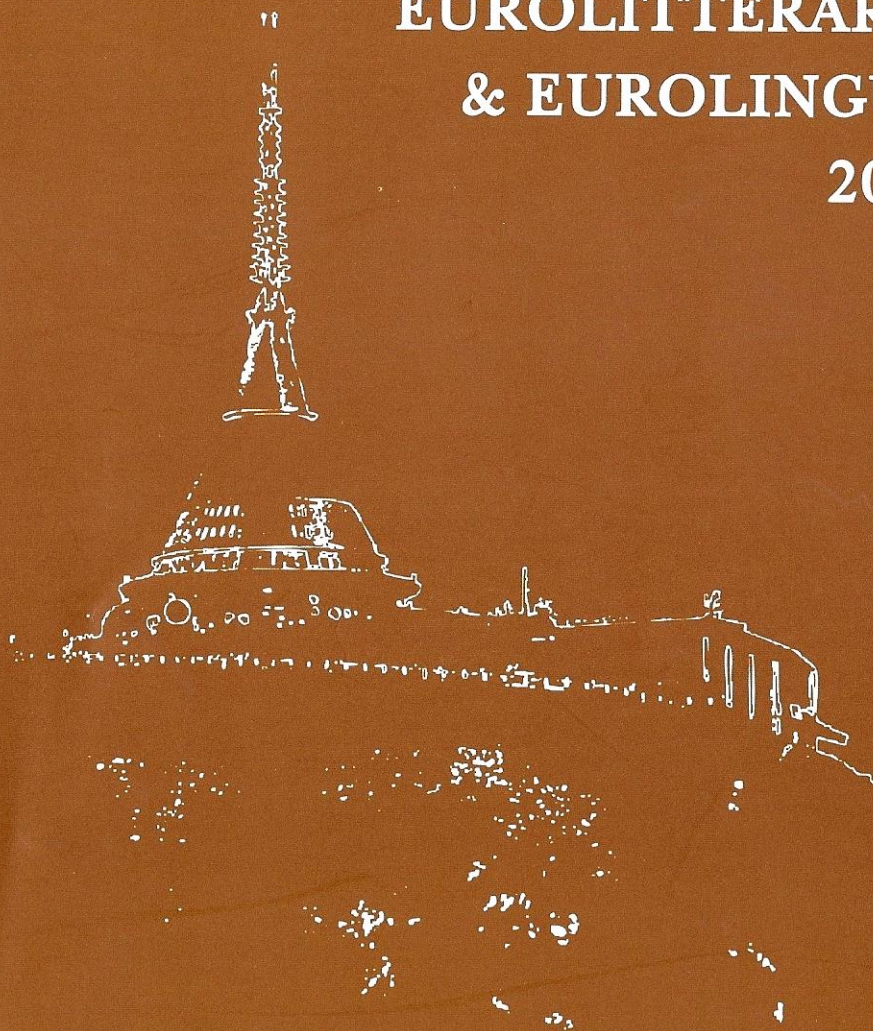

Technická univerzita v Liberci

OPERA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE LIBERECENSIS
SERIES BOHEMISTICA

EUROLITTERARIA
& EUROLINGUA

2005

Liberec 2005

Obsah

Úvodem	9
Slovanské mikroliteratury jako součást národních literatur	11
<i>Ivan Dorovský</i>	
Literatura – společenská majorita, či minorita?	18
<i>Lubomír Machala</i>	
Poznámky k implicitním subjektům literární komunikace	22
<i>Zdeněk Šanda</i>	
Literatura a jazyk Židů v Českých zemích.	28
<i>Jiřina Šedinová</i>	
Krásná literatura v regionálním německém tisku severních Čech na přelomu 19. a 20. století.	36
<i>Josef Peřina</i>	
Cizojazyčné prvky v uměleckých prózách K. M. Čapka Choda	45
<i>Josef Jodas</i>	
Rukopisná skladba z poloviny 18. století jako příklad česko-latinského makaronismu	53
<i>Tomáš Matějec</i>	
Člověk s postižením v prózách J. Nerudy a K. Světlé.	58
<i>Věra Jarolímková</i>	
Europa-Bilder: Zum Verhältnis von Kunstbetrachtung und kultureller Identität in Friedrich Schlegels „Reise nach Frankreich“	62
<i>Gregor Schröer</i>	
Ke struktuře Schillerova Valdštejna	69
<i>Pavel Novotný</i>	
Die Fürstin Mechtilde Lichnowsky und Karl Kraus	74
<i>Iveta Rucková</i>	
Obraz Čechů v německé literatuře.	80
<i>Jan Budňák</i>	
Regionální a dětská knížka s otazníky.	87
<i>Eva Koudelková</i>	
Romové ve španělské literatuře	94
<i>Athena Alchazidu</i>	
Proměny identity v současné romské próze.	99
<i>Alena Scheinostová</i>	

Editor: Prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
Redakce: členové KČL TU v Liberci

© Technická univerzita v Liberci, 2005
© KČL, 2005

ISBN 80-7372-040-X

Zpráva o sámské literatuře a jejích specifikách	106
<i>Michal Kovář</i>	
Švédové a švédská literatura ve Finsku	112
<i>Jan Dlask</i>	
Perifernost v Rakúsově Piesni o studničnej vode.	120
<i>Jana Pátková</i>	
František Khol – muž mnoha aktivit	128
<i>Eva Štědroňová</i>	
Marginální literatura v českém filmu	135
<i>Zdena Škapová</i>	
Opomíjený básník Josef Frič.	145
<i>Jiří Chocholoušek</i>	
Hubert Nerad	152
<i>Štěpánka Kolářová</i>	
Známa i neznáma Elisabeth Reichart	158
<i>Zlata Hokrová</i>	
Richard Schaukal – jiný Rakušan	162
<i>Libor Marek</i>	
In between the Sexes	170
<i>Kateřina Nogolová</i>	
Bliženci V Krvi	177
<i>Igor Fic</i>	
Eros vulgaris aneb cizojazyčné objížd'ky oněch věcí.	185
<i>Jan Jícha</i>	
K pohádkovým a fantazijním motivům v příběhové próze a románech pro děti a mládež v německy psané literatuře 20. století (v porovnání s českou literaturou)	192
<i>Tamara Bučková</i>	
Ze soudobého německého folkloru o Češích	200
<i>Čtírad Kučera</i>	
Němečtí moravští dramatici 19. století	204
<i>Silvie Jašková</i>	
Němečtí židovští spisovatelé z Moravy	210
<i>Petra Knápková</i>	
Nad tvorbou Hannse Cibulky a Rudolfa Mayera-Freiwaldaua, německých rodáků z oblasti Jeseníků.	218
<i>Libor Martinek</i>	

Sudetenland (zmizelé Sudety v poezii Radka Fridricha).	229
<i>Ivo Harák</i>	
Volkstümlichkeit in der schlesischen Literatur in Nordmähren	233
<i>Ivan Stupek</i>	
Několko glos k majoritným a minoritným spoločenstvám	243
<i>Slavomír Ondrejovič</i>	
Slovenská prítomnosť v súčasnej českej (jazykovej) situácii.	250
<i>Mira Nábělková</i>	
Slovakismy v současné češtině	261
<i>Květoslava Musilová</i>	
Tož včil neco vo tém nereálnym projekte tej spisovné moravštiny	267
<i>Oldřich Uličný</i>	
Kompozitní komponenty internacionálního charakteru v současné české slovní zásobě a jejich domácí ekvivalenty.	273
<i>Patrik Mitter</i>	
Univerbizácia v športovej lexike slovenčiny	285
<i>Sylvia Doktór</i>	
Začleňování cizích osobních jmen do českého antroponymického systému.	290
<i>Jiří Zeman</i>	
Frazeologismy a jejich translace	297
<i>Milan Hrdlička</i>	
Anglicismy v chatové komunikaci mládeže aneb Hodte nějakou link na dobrou house	305
<i>Miloš Mlčoch</i>	
Angličtina v německé reklamě	312
<i>Kateřina Spiess-Velčovská</i>	
Die Sprache der deutschen Jugendszene	316
<i>Emilia Wojtczak</i>	
Stereotyp obcego a komunikacja międzykulturowa	326
<i>Franciszka Witkowska-Lewicka</i>	
Jak vidí oni nás, jak vidíme my je.	333
<i>Jiří Vacek</i>	
Lexikum jako prostředek charakterizace prostředí v próze Petry Hůlové Paměť mojí babičce	341
<i>Jindřiška Svobodová</i>	

Využití možností jazyka v současné české próze (Nad prózami moravského autora Jana Vřaka)	348
<i>Soňa Schneiderová</i>	
Využití přímé metody při výuce gramatického systému češtiny jako cizího jazyka.	353
<i>Svatava Škodová</i>	
K otázkám výuky češtiny jako cizího jazyka pro vietnamské studenty.	360
<i>Barbora Štindlová</i>	
Problém španělských místních jmen z hlediska výuky	365
<i>Hana Hrubá</i>	
Kontrastive Analyse und Interferenz im studienbegleitenden Fremdsprachenunterricht	370
<i>Milada Odstrčilová</i>	
Kontrastivní analýza brizantních slov politického diskurzu. (na příkladu češtiny a němčiny na konci 19. století.)	375
<i>Adéla Syrovátková</i>	
Jazyková situace korejské menšiny v České republice	383
<i>Mi-Young Park</i>	
Resumé	386

K pohádkovým a fantazijním motivům
v příběhové próze a románech pro děti a mládež
v německy psané literatuře 20. století
(v porovnání s českou literaturou)

Tamara Bučková

Zastřešujícím tématem tohoto příspěvku je literatura pro děti a mládež. Pokud je na ni nahlíženo jako na symbolický systém uměleckých děl, jedná se o texty intencionální, tedy primárně určené ne dospělému čtenáři. Aspekt literární komunikace, který tuto literaturu přibližuje ve formě čtenářsky orientovaného systému, však v některých případech posouvá její texty směrem k dospělému čtenáři jako sekundárnímu adresátovi. Od tohoto se odvíjí otázka: existuje určitý typ „neintencionální literatury pro dospělé čtenáře“? Lze ji blíže specifikovat? Také na tuto otázku se pokusím odpovědět.

Prvkem spojujícím spisovatele (autora textu), literární text (předmět a zároveň prostředek literární komunikace) a čtenáře (adresáta textu) je *fantazie*. *Fantazie jako jedna ze specifikovaných vlastností určujících člověka jako lidskou bytost a modifikujících většinu jeho činnosti*. Je to výraz vnitřní svobody člověka, průvodní znak životního stylu, doprovodný jev lidské civilizace, ať se pohybujeme v oblasti techniky či umění; v myslí většiny z nás je to jev nerozlučně spjatý především s životní etapou dětství. Fantazie je člověku daná vlastnost, schopnost, dar, který v sobě člověk může rozvíjet, anebo z něho tzv. „vyrůst“, tedy jej utlumit nebo dokonce zcela potlačit v důsledku tlaku civilizace a přibývajících let. K životu se pak fantazie probouzí až s vlastními dětmi, aby byla, ač někdy utlumena či téměř zapomenuta, znovu objevována, např. v pohádkách či v žánrech pohádkám blízkých.

Fantazie je v případě pohádky a jí podobných žánrů *předpokladem vzniku literárního díla* (jako součást osobnosti autora textu), *součástí předmětu textu* (rozuměj námětem) i *způsobem jeho rozvíjení*, stává se implikovanou součástí textu v jeho tematické, kompoziční i jazykové komponentě. Zároveň je *důležitým faktorem podílejícím se na procesu recepce literárního díla*.

Tento příspěvek si klade za úkol nabídnout stručný a ohraničený přehled příběhové prózy s pohádkovými a fantazijními motivy včetně pohádkových románů. Jedná se o prózy německy psané literatury, vzniklé převážně v druhé polo-

vině 20. století, literární díla povětšinou dostupná v českém překladu. Základním kritériem pro vytvoření tohoto přehledu se stala věková kategorie adresátů textu (čtenáři ve věku 3–6, 6–10, 10–12, 12–14 let) a způsob zpracování pohádkových a fantazijních motivů. V těch případech, kdy je recepce námětu ovlivněna i jinými médii než knihou, budou zmíněna i jeho filmová, televizní a rozhlasová zpracování, popř. zpracování původní literární předlohy v dramatickém textu.

V souvislosti se zpracováním pohádkových a fantazijních motivů v jiných médiích, než je klasické knižní, bych chtěla zmínit směr *magického realismu*, moderní trend současné interpretace pohádkám blízkých próz. *Magický realismus* se poprvé objevuje ve 20. letech 20. století především v malířství, užitém umění a architektuře. V r. 1925 byl *F. Rothem* formulován jako umělecký proud objevující se *po expresionismu, který je možné, z pohledu strukturalismu, chápat jako umělecký most k surrealismu*. Znamená to, že se s magickým realismem, jako silou formulující umělecký směr, můžeme setkat dvakrát: v období romantismu a v období již zmíněného surrealismu. *Rothem definovaný směr magického realismu však nemá žádnou souvislost s latinskoamerickou literaturou 70. a následujících let 20. století. Magický realismus latinskoamerické literatury je interpretován jako návrat k přírodě a mýtům země, které ještě nejsou natolik poznamenány lidskou civilizací jako např. Evropa. Právě v Evropě je však odraz tohoto směru v literatuře interpretován jako výraz „přetechnizovanosti“ světa. Dědictví romantismu, souvislost se surrealismem, návrat k mýtům jako formě vyrovnání se s technickým pokrokem, pozitivně i negativně poznamenávajíčím současnost. To jsou prvky spojující pohádkové a fantazijní motivy do typologicky podobné tvorby zastřešené širokou adresností textu. Zatímco pohádkové motivy jsou dnes z pohledu laika považovány za motivy zastoupené v kratších epických žánrech určených nejmenším či začínajícím čtenářům nebo jsou chápány jako motivy klasických pohádek dnes již klasické literatury z doby romantismu, směřují motivy fantazijní ke světu mýtů, bájí, případně pověstí. Znamená to, že pohádkové motivy jsou dnes více spojovány s jednoduchými kouzly, zatímco motivy fantazijní vytvářejí svět autonomní či napomáhají vytvářet vnitřní svět člověka.*

Aplikujeme-li tvůrčí metodu magického realismu do oblasti literatury pro děti a mládež, získáme následující obraz charakteristických znaků, které jsou interpretovatelné jako součást tvůrčích principů: • *střídání různých rovin času (minulost, přítomnost, budoucnost) a prostředí (makrokosmos, mikrokosmos), do něhož je různým způsobem zasazen příběh vyprávěný (do něhož jsou zasazeny příběhy vyprávěné) prolnutý (prolnuté) časem vyprávění* • *motivы prostředí, času i postav zpravidla reprezentují pohádkové a fantazijní motivы (potažmo sci-fi motivы)* • *kontrast fantazie a každodenní reality* • *fantazie jako způsob vidění a chápání každodenní reality, fantazie jako alternativa každodenní reality; únik do světa fantazie paradoxně umožňuje vyrovnat se s realitou a novým způsobem ji uchopit.*

Z těchto specifík jsem si pro prezentaci textů zvolila aspekt mikro- a makrokosmu, funkci a způsob zakomponování pohádkových a fantazijních motivů do vnější i vnitřní kompozice textu.

Viděno z hlediska *literárního strukturalismu* je v *literárněestetické komponentě* textu moderního, pohádkám blízkého příběhu, hlavní motiv pohádek – boj dobra a zla – modifikován v hledání vlastní cesty v mikrokosmu konkrétního času a prostředí, dobro je modifikováno do nalezení vlastního místa ve společnosti, které je charakterizováno zdravým optimismem a perspektivou vlastní osobnosti. V *tematické a kompoziční komponentě* pohádkové a fantazijní motivy, stejně jako v klasických pohádkách, posouvají děj, avšak opouštějí kompoziční vzorce (např. magii čísel v opakování děje), autor s nimi zachází volně a využívá jich k výstavbě různých prozaických žánrů (jednoduché seriálově propojené pohádky, které mohou vystupovat i samostatně, kompozičně více spjatý pohádkový příběh, román). V *jazykové složce* se objevují stejně jako v klasických pohádkách v názvech postav, názvech dějů, v líčení charakterů postav, prostředí i času; opětovně volní zacházení s jednotlivými motivy, jazyková složka často slouží jako prostředek i gradace líčení tajemna (směr k mýtům a fantasy) nebo je prvkem komična (parodie, transvestie). Pohádkové a fantazijní motivy jsou tedy součástí jazykového kódu.

V souvislosti s termínem *jazykový kód* se dostáváme k dalšímu klíčovému pojmu, kterým je *jazyková*, potažmo *literární komunikace*. I v tomto případě má literární dílo své charakteristické znaky: umělecký text je zároveň prostředkem i předmětem komunikace, jeho komunikačním kódem je jazyk, který je pouze v případě knihy jako média postaven na téměř výlučně verbální bázi. Jednotlivé znaky tohoto kódu jsou potom symboly. V případě zpracování původní literární předlohy jsou kódové znaky ikonami propojenými se symboly. Znamená to, že převážně slovo je spojeno s obrazem, popř. umocněno prostřednictvím zvuku. Kód tedy nabývá syntetického charakteru a v souvislosti s fantazií jako lidskou vlastností vzbuzuje nemalé množství otázek: do jaké míry může být fantazie probouzena či ubijena konkrétní a jedinou pevně danou formou (např. filmovým zpracováním)? Vede cesta od knihy k filmu, nebo naopak? Jak je tomu v případě divadelní či rozhlasové hry a jaký význam hraje auditivní přepis literárního textu v jeho recepci, jedná-li se přitom o pohádky, jejichž recipienti jsou děti „předčtenářského“ věku či nejmladší čtenáři?

Dostáváme se tedy k příběhové próze s pohádkovými a fantazijními motivy primárně určené čtenářům ve věku od 3 do 6 let. Mezi knihy, které bych chtěla připomenout, jsem zařadila tyto texty: • O. Preussler: *Der kleine Wassermann* (Vodníček); J. Lada: *Bubáci a hastrmani* (do němčiny nebylo přeloženo) • O. Preussler: *Die kleine Hexe* (Malá čarodějnice); K. Poláček: *Eduant a Franci-*

mor (do němčiny nebylo přeloženo) • J. Lada: *Kocour Mikeš* (Kater Mikesch).

Z knih primárně určených dětem ve věku 6–10 let jsem vybrala následující tituly: • D. Reiche: *Ein wildes Hamsterleben* (Křeček Ferda vypravuje); J. Kolář: *Z deníku kocoura Modročka* (Kater Schnurr mit blauen Augen) • O. Hofman: *Chobotničky z druhého patra* (Tintenfische aus dem 2. Stock); Ch. Nöstlinger: *Zwerg im Kopf* (Skřítek v hlavě) • O. Hofman: *Lucie, postrach ulice* (Lucie, der Schrecken der Strasse) • M. Gruber: *Estras abenteuerliche Reise auf den blauen Planeten* (Esrova dobrodružná cesta po Modré planetě); O. Hofman: *Návštěvníci* (Besucher) • Ch. Nöstlinger: *Der gerforene Prinz* (do češtiny nepřeloženo) • Ch. Nöstlinger: *Rosa Riedel, Schutzgespenst* (Róza, strážné strašidlo); J. Polák, V. Steklač: *Kačenka a strašidla* (Katja und die Gespenster) • R. Welsh: *Das grosse Buch vom Vamperl* (do češtiny nepřeloženo) • J. Lada: *Kocour Mikeš* (Kater Mikesch).

Z knih primárně určených autorům ve věku od 10 do 12 let jsou to např. tyto tituly: • J. Krüss: *Tim Thaler oder Das verkaufte Lachen* (Tim Tolar aneb Prodaný smích) • M. Ende: *Momo* (Děvčátko Momo) • C. Funke: *Der Drachenflüger* (Dračí jezdec) • K. Meyer: *Die Fliessende Königin* (do češtiny nepřeloženo).

Texty, které spadají do literatury pro děti a mládež, ale jejichž adresáty jsou i dospívající a dospělí čtenáři, jsou zastoupeny např. těmito tituly: • O. Preussler: *Krabat* (Čarodějův učeň) • M. Ende: *Die unendliche Geschichte* (Příběh, který nikdy neskončí, 1987; *Nekonečný příběh*, 2005) • L. Aškenazy: *Malá vánoční povídka* (Kleine Weihnachtserzählung).

Podrobněji bych ráda připomněla pohádkový román Michaela Endeho, který byl uveden již v předchozí skupině titulů, avšak jistě je možné zařadit jej i mezi knihy pro starší čtenáře.

Do hloubky připomínat děj *Nekonečného příběhu* Michaela Endeho není nutné a v rozsahu tohoto referátu ani možné. Jedná se o příběh Bastiana Baltazara Buxe, desetiletého neúspěšného chlapce, kterému se podaří vstoupit ze „světa lidí“ do „světa fantazie“ (reprezentované skutečnou říší Fantázie) a posléze se do „světa lidí, po jisté vnitřní proměně, opět navrátit. Říši Fantázie Bastian zachrání v posledním okamžiku před jejím definitivním zničením a následně jí dokáže vtisknout novou podobu. Do světa lidí se Bastian vrací jako nová osobnost se zpevněným sebevědomím, osobnost znající svou vlastní cenu, osobnost, která „úžasem“ nachází své místo v jí příslušejícím mikrosvětě.

Fantazijní motivy a potažmo i pohádkové motivy jsou v románu reprezentovány v rovině symbolické a jsou dominantním stavebním prvkem tohoto románu ve všech jeho složkách. V námětové komponentě reprezentují autonomní celistvou říši odrážející vnitřní svět člověka, který si lze uvědomit např. prostřednictvím literárního textu, identifikací a absolutním prožitkem tohoto textu. Říše fantazie, jejíž součástí se člověk v tomto případě stává, symbolizuje jeho vlastní přání,

tužby a tvořivou sílu. Ve vztahu k člověku pak přání s pozitivním nábojem reprezentují lidské sny, přání s negativním nábojem reprezentují lež s profitem na úkor druhých. Ve vztahu k císařství Fantázie, které je konkrétním ztvárněním výše zmíněných přání, motivy postav, prostředí a času spoluvytvářející nejrůznější linie složitého děje, v němž dochází k dvojité Bastianově proměně. Říše Fantázie je propojena se světem lidí vzpomínkami. Vzpomínky na svět lidí jsou cenou, kterou Bastian platí při budování nového císařství. Bastian nejprve ztrácí negativní vzpomínky, ztrácí zábrany, odblokuje svou osobnost, zapomíná své nezmary a všechnu svou energii nasměruje konstruktivním směrem, mění se v kladného hrdinu obdivovaného všemi obyvateli Fantázie. Tento fakt však v sobě nese skryté úskalí. Aby císařství Fantázie mohlo dále šťastně žít, je potřeba, aby se Bastian vrátil ze světa fantazie do světa lidí. Bastian hledání této cesty logicky pouze předstírá, protože není schopen vyrovnat se s myšlenkou návratu zpět do neutěšeného světa lidí, světa plného nedorozumění a každodenních problémů. Tak Bastian putuje se svým průvodem nejvěrnějších obdivovatelů říši Fantázie, vytváří další a další postavy tohoto světa a jejich příběhy, které zůstávají nedokončené a které představují perpetuum mobile vlastní fantazie, jež člověka může pohltit a v níž je možné ztratit i sám sebe. Bastian zapomíná sám sebe a mění se v záporného hrdinu, aby byl na poslední chvíli zachráněn. Tím, že se v říši Fantázie vzdá odznaku své moci. Jejím znakem je „auryn“, medailon císařovny Fantázie, pomocí něhož Bastian ve Fantázii promění všechna přání. „Auryn“ je ovál tvořený spojením dvou hadů – černého a bílého, kteří jsou do sebe zakousnutí a uvnitř oválu stojí nápis „Jdi cestou svých přání“. Bastian porozumí textu pouze v jeho první sémantické rovině. Zůstává tak na povrchové hladině sémantického sdělení a toliko proměňuje svá přání. Nápis v „aurynu“ má však v hlubší sémantické hladině textu jiný význam: „Jsi cestou své vnitřní vůle.“ Bastian, chlapec beze jména, prochází bílou zasněženou plání, pokládá „auryn“ na bělostný sníh. „Auryn“ ožívá a odkrývá svou symboliku. Jeden z hadů představuje svět reality, druhý svět fantazie, jsou do sebe zakousnutí, aby jeden druhého nezničil a mohli spoluexistovat vyrovnaně, vytvářejí nekonečný tvar, po němž je možné stále se ubírat. Hadi se zdvihají a vytvářejí dvě brány: jednu ze světa Fantázie, druhou do světa lidí. Uprostřed oválu se nachází kašna s prameny živých vod, ve kterých se Bastian musí vykoupat, aby získal svou původní podobu a vrátil se zpět do reality. Bastian musí zodpovědět tři otázky: Kdo jsi, odkud jdeš a kam kráčíš. Jedná se o kontinuity postavy v čase – bez zodpovězení těchto otázek nemůže projít. Na otázky za něho odpovídá jeho nejlepší přítel Átrej. Slibuje dokončit všechny rozvyprávěné příběhy. Bastian ve světě lidí udiveně zjišťuje, že není jediný, kdo zná říše fantazie. Neboť, jak se dozvídá: ... mnoha lidem zůstane říše Fantázie utajena. Někteří do ní naleznou cestu, ale nedokáží se vrátit zpět. A je jen málo těch, kteří říše Fantázie objeví, navštíví a zase se vrátí zpátky. A takoví udržují

svět fantazie a lidí ve zdravé rovnováze, aby oba světy zůstaly vyrovnané a zdravé... A takovým člověkem je také Bastian Baltazar Bux.

Pohádkové a fantazijní motivy jsou tedy v tomto románě symbolikou a symboliku také představují. Proměna Bastiana z reálného hrdiny současné reality v pohádkově kladného hrdinu smyšleného světa fantazie, v jeho následnou proměnu v záporného hrdinu tohoto světa a v kulminaci této proměny ve zlom naznačující touhu po návratu k realitě a nakonec její uskutečnění. Proměna hrdiny je postavena na základě vložených příběhů s prvky napětí a na základě použití symbolů v těchto příbězích, které obracejí jistou filozofickou hladinu textu. Pohádkové a fantazijní motivy, které umožňují zmíněnou proměnu, jsou tedy stavebním principem románu. Román tak představuje naprosto ojedinělým a velice zdařilým způsobem vytvořenou kompozici motivů nejrůznějšího kulturního dědictví lidské civilizace, kompozici, která stojí na pomezí geniality a negeniálního namíchání všeho, co lidstvo v jeho dějinách potkalo. Tuto naznačenou hranici však román nepřekračuje. Ve své adresnosti zůstává nadčasový a stojí za pozorné přečtení.

Kniha je zajímavá i jako artefakt (umělecké médium). Svět reality a fantazie je barevně odlišen, kniha je v prvních kapitolách dvojbarevná (v originále vínová barva střídá tmavě zelenou, v českém překladu černá červenou). Kapitoly začínají velkým písmenem v rozměru jedné strany, psaným švabachem, uprostřed písmene je kresba motivu následujícího děje. Působivou stránku složité kompozice doplňuje poetický jazyk knihy protkaný nápaditými lexikálními a symbolickými pojmenováními.

Text je určený čtenáři každé věkové kategorie, mladší v něm hledají napětí a fantazii, starší svůj vnitřní svět. Je to román, k němuž je možné se vracet a stále v něm objevovat nová sdělení.

Román Nekonečný příběh provází mnoho zajímavých okolností. Po uvedení amerického filmu *Nekonečný příběh I* podal M. Ende na filmové tvůrce žalobu. První film v podstatě končí ve chvíli, kdy začíná vlastní příběh knihy (proměna Bastiana v absolutně kladného a později záporného hrdinu se zlomem na posledních stranách textu). M. Ende však soudní při prohrál, protože filmová práva prodal ještě před uvedením knihy na trh. Paradoxem je, že právě *Nekonečný příběh I* je ze všech tří dílů zpracování této literární předlohy umělecky nejzdařilejší a získal dva Oscary (za kameru a triky).

Román *Nekonečný příběh* má v naší zemi svou zvláštní historii. Film byl v českých kinech uveden ještě před vydáním knihy, a tak se k českému publiku dostala podstatným způsobem modifikovaná verze původní literární předlohy. První vydání *Nekonečného příběhu* s názvem *Příběh, který nikdy neskončí* bylo sice rychle rozembráno, ale lze předpokládat užší okruh čtenářů, kteří znali okolnosti provázející tento titul a kteří na knihu čekali. Ilustracemi text doprovodil malíř Václav Kabát a česká verze se ilustracemi podstatně odlišovala od originálu. Nevytvářela

atmosféru tajemnosti. Text je překladově velice náročný, a tak jistě všichni uvítali druhé vydání v novém překladu Evy Pátkové s ilustracemi Františka Skály mladšího, které jsou věrnější originálu. Srovnání obou překladů však z důvodu rozsahu tohoto referátu není možné. Snad jen, že nový překlad lépe koresponduje s pojmenováním postav z filmového verze (*Nekonečný příběh I*) a rychle si nachází cestu ke svým čtenářům. Kniha vyšla v roce 2005 a téměř rozebrán je už i její první dotisk.

Nezbývá než odpovědět na otázku vztahující se k adresnosti literatury pro děti: Existuje z tohoto pohledu určitý typ neintencionální literatury určené dospělému čtenáři? Podle mého názoru ano. V oblasti beletrie pak tato literatura žánrově osciluje mezi romány postavenými na bázi nesmlouvavého monitorování současnosti a příběhovou prózou či romány s pohádkovými a fantazijními motivy, které byly předmětem mého pojednání. Na závěr si dovoluji uvést několik poznámek vztahujících se právě k *receptu pohádkových a fantazijních motivů*.

Pokud literatura vypovídá o jednom světě, jenž je společný dětem i dospělým, existuje určitým způsobem i jedna „společná“ literatura, kterou nelze striktně dělit na literaturu pouze pro děti, potažmo literaturu pouze pro mládež či dospívající čtenáře a literaturu určenou pouze dospělým.

Z pohledu symbolického systému se dospělí stávají nejen součástí námětů literatury pro děti a mládež, ale z pohledu činnostně orientovaného systému jsou dokonce jejími nejčastějšími zprostředkovateli a nejednou i „spoluvnímateli“. Z pohledu autora se tak stávají sekundárními, skrytými adresáty textu. Toto tvrzení platí obzvlášť v případě textů s pohádkovými a fantazijními motivy.

Tyto motivy, zastoupené mimo jiné i v poetice magického realismu, tak obohacují naše nazírání na svět, a to právě zdůrazněním kontrastu fantazie a reality. O tom svědčí i nadčasová a nadregionální platnost umělecké výpovědi, přičemž individuální i společná recepce textů dětmi a dospělými ještě umocňuje tvůrčí sílu zastoupenou v literárních žánrech s pohádkovými a fantazijními motivy.

Literatura:

primární:

Preussler, O.: *Die kleine Hexe*. Stuttgart/Wien, Thiemann Verlag 1957.

Preussler, O.: *Malá čarodějnice*. Praha, Albatros 1993.

Preussler, O.: *Der kleine Wassermann*. Stuttgart/Wien, Thiemann Verlag 1956.

Preussler, O.: *Vodníček*. Praha, Albatros 1971.

Nöstlinger, Ch.: *Zwerg im Kopf*. Weinheim and Basel, Beltz Verlag 1989.

Nöstlinger, Ch.: *Skřítek v hlavě*. Havlíčkův Brod, Nakladatelství Hejkal 1997.

Krüß, J.: *Timm Tolar oder Das verkaufte Lachen*. Hamburg, Verlag Friedrich Oetinger 1981.

Krüß, J.: *Timm Tolar aneb Prodaný smích*. Praha, Albatros 1971.

Welsh, R.: *Das grosse Buch vom Vampir*.

Ende, M.: *Die unendliche Geschichte*. Stuttgart/Wien, Thiemann Verlag 1979.

Ende, M.: *Příběh, který nikdy neskončí*. Praha, Albatros 1987.

Ende, M.: *Nekonečný příběh*. Praha, Albatros 2005.

sekundární:

Best, O. F.: *Handbuch literarischer Fachbegriffe*. Definitionen und Beispiele. Fischer Taschenbuchverlag.

Ewers, H.–H.: *Literatur für Kinder und Jugendliche*. UTB für Wissenschaft. München, W. Fink Verlag 2004.

Chaloupka: O.: *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha, Albatros 1988.

Lüthi, M.: *Märchen*. Sammlung Metzler, Band 16, Stuttgart, Metzler Verlag 1990.

Maier, K.E.: *Jugendliteratur. Formen, Inhalte, pädagogische Bedeutung*. Bad Heilbronn/Obb. 1993

Propp, V.: *Morfologie pohádky*. Praha, Ústav pro českou literaturu ČSAV 1970

Strelka, J. P.: *Einführung in die Literarische Textanalyse*. UTB für Wissenschaft, Tübingen, Francke Verlag 1989

Šmahelová, H.: *Návraty a proměny*. Literární adaptace lidových pohádek. Praha, Albatros 1989.

Wild, R.: *Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur*. Stuttgart, Metzler Verlag 1990

OPERA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE LIBERECENSIS
SERIES BOHEMISTICA

EUROLITTERARIA
&
EUROLINGUA
2005

V roce 2005 vydala Technická univerzita v Liberci,
Hálkova 6, 460 01 Liberec.
Číslo publikace 55-005-06

Editor: Oldřich Uličný
Redakce: Jiří Chocholoušek, Eva Koudelková, Václav Lábus,
Tomáš Matějec, Karel Šebesta, Eva Štědroňová,
Oldřich Uličný, Kateřina Váňová

Sazba: Nakladatelství Bor, Liberec
Vytiskl PBTisk, s.r.o., Příbram.
Vydání první. Náklad 150 výtisků. 404 stran.

Distribuce: Katedra českého jazyka a literatury,
FP TU v Liberci [www.fp.tul.cz/kcl]

ISBN 80-7372-040-X